

Таким чином, виходячи із вищенаведеного, можна зазначити, що хоча для перевезення вантажів в контейнерах притаманні окремі особливості, даний договір являється різновидом договору перевезення вантажів залізничним транспортом.

Ігнатенко В. М.,

доцент кафедри цивільного права №1
Національного юридичного університету імені
Ярослава Мудрого, кандидат юридичних наук,
доцент

ОСОБЛИВОСТІ МЕХАНІЗМУ ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ ІЗ ОДНОСТОРОННІХ ПРАВОМІРНИХ ДІЙ

1. Дедалі частіше, вітчизняні цивілісти при проведенні досліджень використовують таку стрижневу категорія як механізм правового регулювання. Зокрема монографічна робота О.О. Отраднової присвячена проблемам вдосконалення механізму цивільно-правового регулювання деліктних зобов'язань, а А.В. Коструби - юридичним фактам в механізмі припинення цивільних майнових відносин. Застосування саме цієї універсальної категорії дозволяє найбільш повно дослідити ті або інші цивільні правовідносини, оцінити ефективність правового регулювання. У зв'язку з цим доцільним є використання такого підходу і для дослідження зобов'язань із односторонніх правомірних дій.

Як відомо правове регулювання як темпоральне явище може бути умовно розподілене на певні етапи (стадії). Підтримуємо погляд С.С. Алексеєва про три головні стадії механізму правового регулювання: а) формування і дії юридичних норм; б) виникнення прав і обов'язків (правовідносин); в) стадії реалізації прав і обов'язків.

Зобов'язання з односторонніх правомірних дій відносяться до регулятивних зобов'язань і опосередковують нормальний майновий оборот. Специфікою їх виступає виникнення з різноманітних

правомірних юридичних фактів за межами договору (односторонні правочини, юридичні вчинки). Обов'язково це односторонні акти завдяки яким суб'єкти цивільного права досягають різні правові цілі, наприклад, знайти загублену річ, отримати найкращий порівнюваний результат, без доручення вчинити дії, спрямовані на попередження, усунення або зменшення невігідних майнових наслідків для іншої особи, вчинити дії по рятуванню здоров'я та життя фізичної особи, майна фізичної або юридичної особи, покласти на спадкоємця заповідальний відказ або зобов'язати спадкоємця до вчинення дій, спрямованих на досягнення суспільно корисної мети. Відповідно і правове значення цих зобов'язань неоднозначне і може полягати у досягненні правомірного результату для особи, яка вчинила односторонню правомірну дію, відшкодуванні витрат, понесених особою у зв'язку із вчиненням нею дій в майнових інтересах іншої особи без її доручення, у відшкодуванні шкоди особі, яка без відповідних повноважень рятувала здоров'я та життя фізичної особи від реальної загрози для неї, у відшкодуванні шкоди особі, яка без відповідних повноважень рятувала від реальної загрози майно іншої особи тощо.

Таким чином, механізм цивільно-правового регулювання зобов'язань із односторонніх правомірних дій – це сукупність цивільно-правових засобів, за допомогою яких забезпечується досягнення правового результату для особи яка вчинила односторонню правову дію, а також забезпечується захист як її прав, так і прав інших суб'єктів зобов'язань.

2. Стадія формування і дії юридичних норм для досліджуваних зобов'язань характеризується поєднанням імперативного регулювання, так і диспозитивного або саморегулювання. Регламентация цих відносин здійснюється як нормами права, закріпленими в підрозділі «недоговірні зобов'язання» ЦК України, так і односторонніми правочинами як виразом волі однієї сторони. При цьому використовується така правова конструкція як односторонній правочин. Як відомо останній може створювати обов'язки лише для особи, яка його вчинила. Односторонній правочин може створювати обов'язки для інших осіб лише у

випадках, встановлених законом, або за домовленістю з цими особами.

Слід враховувати, що регулятивним потенціалом володіє лише основний односторонній правочин. В цілому для виникнення зобов'язання з одностороннього правочину необхідна наявність кількох юридичних актів (юридичного складу). Наприклад, у зобов'язанні з публічної обіцянки нагороди за результатами конкурсу, основним одностороннім правочином виступає оголошення конкурсу, що має містити відповідні істотні умови. В той же час, такі юридичні дії як подання творів на конкурс чи виконання певної дії, прийняття оціночного рішення позбавлені регулятивного потенціалу. У науці вони отримали назву допоміжні односторонні правочини. Прикладом імперативного регулювання виступає нормування зобов'язань з рятування здоров'я та життя фізичної особи, майна фізичної або юридичної особи в ЦК. В силу ст. 1161 якого шкода, завдана особі, яка без відповідних повноважень рятувала здоров'я та життя фізичної особи від реальної загрози для неї відшкодовується державою у повному обсязі.

3. Стадія виникнення цивільних правовідносин пов'язана з настанням певних юридичних фактів або юридичних складів. Так, зобов'язання по відшкодуванню фактично зроблених витрат, понесених особою у зв'язку із вчиненням нею дій в певних інтересах іншої особи без її доручення може виникнути із юридичного вчинку, коли йдеться про фактичні дії. Підставою виникнення зобов'язання з публічної обіцянки винагороди за результатами конкурсу виступає юридичний склад, як ряд послідовно вчинюваних односторонніх правочинів: а) оголошення конкурсу; б) надання предмету конкурсу; в) винесення оціночного рішення.

Із вчиненням зазначених односторонніх правочинів змінюється склад учасників цих відносин. Після вчинення першого правочину визначається лише організатор конкурсу. Надання предмету конкурсу приводить до появи учасників конкурсу. І тільки винесення оціночного рішення може привести до завершення розгортання юридичного складу і до появи кредитора в особі переможця

(переможців) конкурсу і відповідно до припинення конкурсних правовідносин з особами, які не визнані переможцями конкурсу.

Зобов'язання із заповідального відказу також виникає із юридичного складу, в якому теж юридичні факти розгортаються в певній послідовності.

Першим юридичним фактом є односторонній правочин-заповіт в якому встановлений легат. Другим – є подія, смерть заповідача і третім прийняття спадщини, який може бути як дією так і бездіяльністю.

З правомірної юридичної дії може виникнути також зобов'язання у зв'язку з набуття, збереженням майна без достатньої правової підстави. Наприклад, дій потерпілого які полягають у невірному зазначенні платіжних реквізитів контрагентів або поштових реквізитів, коли йдеться про доставку вантажу, багажу тощо.

4. Стадія реалізації цивільних прав і обов'язків, по загальному правилу, є результуючою. Саме на цій стадії досягається правовий результат відповідного зобов'язання, що виникло внаслідок вчинення односторонньої правомірної дії. Бажаним варіантом реалізації недоговірною регулятивного зобов'язання є його належне виконання. Останнє в залежності від виду зобов'язання може полягати: у виплаті винагороди у зобов'язанні з публічної обіцянки винагороди без оголошення конкурсу; виплаті нагороди (премії) або переданні переможцеві конкурсу лише морального заохочення у зобов'язанні з публічної обіцянки нагороди за результатами конкурсу; у відшкодуванні фактично зроблених витрат у зобов'язанні з вчинення дій в майнових інтересах іншої особи без її доручення; у відшкодуванні шкоди, завданій особі, яка без відповідних повноважень рятувала здоров'я та життя фізичної особи від реальної загрози для неї у зобов'язанні, що виникає внаслідок рятування здоров'я та життя фізичної особи; у переданні відказоодержувачеві у власність або за іншим речовим правом майнового права або речі що входить або не входить до складу спадщини тощо.

Відсутність добровільного виконання зобов'язаною особою свого обов'язку призводить до правозастосування або винесення

відповідними органами державної влади (судами, адміністративними органами) актів застосування права. Така стадія реалізується в рамках охоронних правовідносин.

Павловська Н. В.,

професор кафедри цивільного права і процесу
Національної академії внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент

ПРАВО ОСОБИ НА ВІДШКОДУВАННЯ МОРАЛЬНОЇ ШКОДИ

Одним із способів захисту цивільних прав є відшкодування моральної шкоди. Стаття 16 Цивільного Кодексу України (надалі – ЦК України) надає людині право звернутися до суду з вимогою про відшкодування моральної шкоди, заподіяної їй відповідачем.

Стаття 23 ЦК України встановлює, що моральна шкода полягає:

- у фізичному болю та стражданнях, яких фізична особа зазнала у зв'язку з каліцтвом або іншим ушкодженням здоров'я;
- у душевних стражданнях, яких фізична особа зазнала у зв'язку з протиправною поведінкою щодо неї самої, членів її сім'ї чи близьких родичів;
- у душевних стражданнях, яких фізична особа зазнала у зв'язку із знищенням чи пошкодженням її майна;
- у приниженні честі та гідності фізичної особи, а також ділової репутації фізичної або юридичної особи. [1]

Правова дефініція «немайнові права» закріплюється як право особи використовувати своє ім'я, право авторства та інші права, відповідно до законів про охорону права на результати інтелектуальної власності. [2, с. 101]